

УДК 811.111:81'37
DOI <https://doi.org/10.32782/fohium/2024.5.1>

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОРЕЛЯТИВ СУБСТАНТИВНОЇ МЕТАФОРИ З АНГЛІЙСЬКИМИ ДІЄСЛОВАМИ ПЕРЕМІЩЕННЯ

Яків Бистров

*доктор філологічних наук, професор,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
Єнський університет імені Фрідріха Шиллера
ORCID ID 0000-0002-6549-8474
Scopus Author ID 56268636100
yakiv.bystrov@pnu.edu.ua*

Наталія Гонтаренко

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ORCID ID 0000-0003-2519-8212
nataliya.gontarenko@pnu.edu.ua*

Ключові слова: дієслівна метафора, дієслово переміщення людини, корелятивний домен, субстантивна метафора, семантична роль.

У статті досліджуються механізми метафоризації англійських дієслів просторового переміщення людини. Основою дослідження є когнітивно-семантичний підхід до аналізу значення мовних одиниць, який враховує співвідношення між досвідом, концептуальною системою та семантичною структурою, яка об'єктивується в мові. Такий підхід відкриває нові евристичні можливості, оскільки він уможливорює зсув фокусу уваги з інвентаризації та класифікації наявних значень до вивчення механізмів та моделей утворення значень. Реконструкція та аналіз метафоричних моделей характеризується застосуванням інструментарію теорій концептуальної метафори та семантики лінгвальних мереж. Імплицитна субстантивна метафора виступає підґрунтям дієслівної метафори, де експліцитно виражені семантичні ролі, пов'язані з референтом метафори, переосмислюються через асоціації з ознаками імплікованих семантичних ролей, співвідносних з корелятом метафори. Для демонстрації ролі субстантивної метафори в утворенні дієслівної метафори проаналізовано текстові фрагменти з часописів «The Economist» і «The New York Times». У результаті аналізу були виявлені ключові корелятивні домени, що демонструють, як субстантивні метафори взаємодіють з дієслівними структурами, формуючи цілісні метафоричні моделі. Виявлено, що під час утворення метафори частини імплікованих значень дієслів узагальнюються, а потім адаптуються до нових концептуальних контекстів, зберігаючи сутнісні характеристики. Це перетворення формує основи метафоричного значення дієслів, збагачуючи їх зміст і відкриваючи нові шляхи для інтерпретації. Аналіз засвідчує, що у сучасному медійному дискурсі широко представлено метафори, навантажені негативно-оцінними асоціаціями з психофізіологічними та біомеханічними характеристиками людини, яка переміщується у просторі. Найбільш рекурентними є метафоричні моделі з концептуальними векторами відхилення від природнього стану речей, занепокоєння, агресивності, непрофесіоналізму, безвідповідальності політиків.

A CONCEPTUAL ANALYSIS OF THE SOURCE DOMAIN IN NOMINAL METAPHORS WITH ENGLISH VERBS OF LOCOMOTION

Yakiv Bystrov

*Doctor of Philology, Professor,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
Friedrich Schiller University Jena*

Nataliya Gontarenko

*PhD in Linguistics, Associate Professor at the Department of English Philology,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*

Key words: *semantic role, source domain, nominal metaphor, verb metaphor, verb of human locomotion.*

The article discusses the metaphorization of English verbs denoting human locomotion. The study is based on the cognitive semantics approach to analyzing the meanings of linguistic units, which considers the relationships between experience, the conceptual system, and the semantic structure embodied in language. This approach opens up new heuristic possibilities, as it allows shifting the focus from the classification of meanings to the study of the mechanisms and models of meaning formation. The reconstruction and analysis of metaphorical models involve the application of tools from the conceptual metaphor theory and the semantics of lingual networks. It is argued that implicit nominal metaphor serves as the basis for verbal metaphor, where explicitly expressed semantic roles associated with the target domain are reinterpreted through associations with the features of implied semantic roles correlated with the source domain. In order to demonstrate the role of nominal metaphor in the formation of verbal metaphor, the authors analyze excerpts containing human locomotion verbs obtained from “The Economist” and “The New York Times”. The analysis identifies key source domains that demonstrate how nominal metaphors interact with verb structures to form comprehensive metaphorical models. It is shown that in the process of metaphor formation, parts of the implied meanings of verbs are generalized and then adapted to new conceptual contexts while retaining essential characteristics. This transformation forms the foundations of the metaphorical meaning of verbs, enriching their content and opening new pathways for interpretation. The analysis reveals that contemporary media discourse widely employs metaphors loaded with negative evaluative associations related to the psychophysiological and biomechanical characteristics of a person moving through space. The most recurrent metaphorical models include deviations from the natural order, anxiety, aggressiveness, unprofessionalism, and irresponsibility of politicians.

Вступ. Аналіз метафор із англійськими дієсловами переміщення охоплював різноманітні аспекти їхньої семантики та функціонального навантаження. Зокрема, інтерес науковців викликали дослідження функціонального потенціалу метафоричних моделей переміщення як засобів характеристики певних поняттєвих сфер: архітектурного дизайну (Caballero, 2009), смакових якостей вина (Caballero, 2007), фіктивного переміщення (Fauconnier, 1997; Talmy, 2000; Waliński, 2018), емоцій і краси (Bystrov, Tatsakovych, 2023; Ponterotto, 2004; Sandström, 2006), інформаційного простору (Maglio, 1999; Matlock, 2004), руху в ринковій економіці (Vaghi, 2003). Низку праць присвячено

дослідженню метафор з дієсловами *come* і *go* (Clark, 1974; Lakoff, 1980; Radden, 1996; Woźny, 2013), а також зроблені спроби застосування методики побудови поведінкових профілів дієслів англійської мови на основі корпусних даних (Ділай, 2023). В окремих монографічних працях викладено типологію метафоричних вживань дієслів просторового переміщення (Kovalik, 2004; Özçalışkan, 2002), а застосування системного підходу до закономірностей метафоризації дієслів переміщення людини як окремого класу висвітлено у дисертації Н. Гонтаренко (Гонтаренко, 2019).

Механізм метафоризації дієслова зумовлений особливостями його семантики: дієслово слугує

засобом позначення певної узагальненої типової ситуації, поняття про основні елементи якої (учасників, супутні обставини) відображено у його рольовій структурі, тому утворення прямих і метафоризованих значень дієслова передбачає поповнення його семантики субстантивними компонентами, що співвідносяться з його семантичними ролями. Таким чином, у складі дієслівної метафори міститься субстантивна метафора, яка співвідносить поняття, представлені семантичними ролями дієслова у вихідному і метафоризованому значеннях. Субстантивна метафора є концептуальною, оскільки для її утворення поняттєва система однієї сфери слугує основою для моделювання іншої. У моделі субстантивної метафори зв'язок між поняттєвими сферами (референтом і корелятом) структурується пропозиційними схемами компаративного фрейму: [CV–компаратив *є ніби* person–корелят] та [CV–компаратив *є ніби* source/path/ goal/place/direction–корелят] (Жаботинська, 2011: 5). Метафоричні моделі, співвідносні зі значеннями дієслів переміщення людини, реалізуються реченнями, у яких поверхнева акціональна схема [ag–агєнс (person) діє-(change in location) там-локатив (place) туди-директив (direction) від-аблатив (source) шляхом-транзитив (path) до-фінітив (goal)] корелює із глибинними компаративними схемами метафори [CV–компаратив *є нібито* person–корелят] і [CV–компаратив *є нібито* source/path / goal / place / direction–корелят].

Субстантивна метафора акцентує ознаки корелята, які переносяться у сферу референта та переосмислюються на основі контексту, в результаті чого виводиться нова ознака, що слугує основою утворення метафоричного значення дієслова. Наприклад, у підґрунті метафоризованих значень дієслів *limp* та *sprint* міститься субстантивна метафора *a country is a person*, у якій зона Євро-союзу концептуалізується як людина, яка кульгає, а Німеччина – як спортсмен у хорошій фізичній формі, який займається бігом на короткі дистанції: *The euro zone may be limping, but its largest member is sprinting. Germany grew at its fastest pace for two decades in 2010.* (The Economist, 2 February 2011)

Мета дослідження полягає у виявленні корелятив субстантивних метафор у структурі дієслівних метафор переміщення людини. Цей аналіз є частиною більш комплексного дослідження, метою якого є побудова метафоричних моделей, співвідносних з дієсловами переміщення людини, для того щоб з'ясувати, які фрагменти концептуальної моделі потрапляють у фокус уваги під час метафоризації досліджуваних дієслів і запропонувати певні висновки щодо спільних принципів структурування мовної та когнітивної систем.

Матеріал і методи дослідження. Матеріалом дослідження слугують текстові фрагменти, що

включають дієслова переміщення людини у метафоризованому значенні у складі конструкцій, відібраних з часописів «The Economist» і «The New York Times» за 2010–2015 роки. Ілюстративний матеріал обмежується суспільно-політичною тематикою, що висвітлюється в інформаційних та аналітичних статтях, а також коментарях читачів, опублікованих у блогах.

Вибір джерел ілюстративного матеріалу здійснювався за такими критеріями: **1) Репрезентативність політичної тематики.** Вибір сфери політики зумовлений тим, що життя значної частини сучасного суспільства сповнене політичних подій, які здатні суттєво вплинути на осмислення політики та використання мовних ресурсів для репрезентації політичної реальності. Діяльність політиків значною мірою впливає на якість життя, соціальну захищеність та фізичну безпеку кожного члена суспільства, незалежно від професійної діяльності, соціального статусу, етнічної приналежності та ідеології, тому біомеханічні та психофізіологічні характеристики людини (швидкість переміщення, моторика рухів, постава, фізичний та емоційний стан, вік тощо) легко переносяться у сферу суспільно-політичних явищ, слугуючи багатим джерелом метафоричних асоціацій. **2) Глобальна орієнтованість видання.** Охоплення читацької аудиторії у глобальному вимірі свідчить про необмеженість політичних тем, що висвітлюються у виданні. Ілюстративний матеріал, відібраний з таких видань, міститиме багатоманітний спектр метафор, утворених на основі асоціацій із суспільно-політичним життям в усіх його виявах. **3) Стильове розмаїття текстів.** Урахування не лише літературного, а й розмовно-побутового стилів англійської мови забезпечить адекватну репрезентацію мовних засобів у реальних ситуаціях спілкування.

Використання британського журналу «The Economist» та американської газети «The New York Times» у якості джерел ілюстративного матеріалу пояснюється їхньою відповідністю розробленим критеріям. Ці часописи є незалежними, авторитетними інформативно-аналітичними виданнями, що орієнтуються на запити світової аудиторії. Так, незважаючи на назву, журнал «The Economist» не обмежується економічною тематикою – увага в ньому приділяється світовим новинам, політиці та бізнесу. Стилістична особливість цих часописів полягає в одночасній орієнтації на мовний стандарт та експресію, що виявляється у точності формулювань та стриманій іронії.

Алгоритм аналізу метафор з дієсловами переміщення людини складається з кількох кроків. Змістом *першого кроку* є ідентифікація та систематизація поняттєвих сфер корелятив субстантивної метафори у складі дієслівної метафори.

Відповідні корелятивні поняттєві сфери впорядковуються тематично за допомогою пропозиційних схем базисних фреймів (Жаботинська, 2011: 5). Наприклад, концептуальний корелят *person*, що співвідноситься з агенсом метафоризованих дієслів, виокремлено на основі таких текстових фрагментів:

Bonus: without Brazil as a puppet, maybe there's finally some hope that Argentina will tiptoe out of its own dark and isolated shadow world ... (The Economist, 11 August 2013)

We really are going to sleepwalk into serfdom and slavery at the hands of those who now control the levers of power. (The Economist, 18 July 2013)

Polls show the New Democrats leaping over the Liberals, which could dash the hopes of the Conservative prime minister to gain a majority... (The New York Times, 1 May 2011)

На другому кроці експліцитно виражені семантичні ролі, співвідносні з референтом метафори, переосмислюються на основі асоціацій з ознаками імплікованих семантичних ролей, співвідносних з корелятом метафори. У результаті утворюється субстантивна метафора, яка імплікує прототипового носія ознаки, вираженої дієсловом переміщення людини у його вихідному значенні. Ця ознака є спільним семантичним компонентом, що об'єднує вихідне і метафоризоване значення. **Третім кроком** є виведення імпліцитних ознак, що асоціюються з власне переміщенням, його результатом чи носієм. Сукупність цих ознак складає основу метафоричного значення дієслова переміщення людини.

Цей етап дослідження відзначається використанням синтезу методів з метою виведення імпліцитного смислу метафоризованих дієслів переміщення людини. Методологічною основою слугує когнітивно-прагматичний напрямок дослідження, який синтезує методи лінгвокогнітології та прагмалінгвістики. Такий підхід дає можливість визначити характер взаємодії інтенцій автора, мови і мислення. Зокрема, використовується метод контекстуально-ситуативного аналізу, методи конверсаційного та прагматичного аналізу. У якості загальної стратегії залучається індуктивний метод аналізу текстового матеріалу: з корпусу текстових фрагментів вибиралися метафоричні номінації з дієсловами переміщення людини, що репрезентують політичні події; у результаті ідентифікації концептуальних корелятів і референтів виводимо та систематизуємо концептуальні метафори. Як допоміжні дослідницькі процедури використовуємо кількісні підрахунки з метою виявлення метафоричного потенціалу доменів, який визначається за кількістю метафоричних виразів, співвіднесених з окремим конституентом домена.

Результати та обговорення. За природою концептуальних корелятів субстантивні метафори є онтологічними. У дискурсивних контекстах базові онтологічні кореляти ускладнюють структуру внаслідок когнітивних операцій специфікації, розширення й ускладненого розширення, а також взаємодії з орієнтаційними корелятами (Сальтєвська, 2011: 17). У результаті при проєктуванні на референтний простір виникає множинність взаємопов'язаних корелятивних понять, що дозволяє кваліфікувати утворені конкретизації базових метафор як структурні. Так, базовий онтологічний корелят *person*, співвідносний з агенсом метафоризованих предикатів переміщення людини, ускладнює свою структуру унаслідок розширення і набуває таких характеристик:

Корелят a person unsteady on their feet. У наведеному нижче фрагменті дискурсу дієслово *stagger* актуалізує метафору *a country is a person unsteady on their feet*, у якій країна концептуалізується як людина, яка не може тримати рівновагу:

Yemen has staggered from crisis to crisis since early last year, when a popular uprising against Mr. Saleh spread to cities across the country. Many Yemenis hoped that Mr. Saleh's resignation in February as part of a foreign-brokered power-transfer deal might open a path out of a crippling impasse. But Mr. Hadi's first weeks in office have served as a reminder of Yemen's persistent divisions and vulnerabilities, complicated by a year of political revolt against a generation of Mr. Saleh's autocratic rule. (The New York Times, 23 April 2012)

Ознака “неспроможність тримати рівновагу” імплікує наявність у людини хвороби або іншої слабкості. Переходячи в іншу предметну сферу, ці імплікації переосмислюються як “наявність у країні численних нездоланих проблем”. Мотиваційним контекстом для переосмислення ознак слугує інформація про наявність у країні численних кризових ситуацій (*from crisis to crisis*) – народного повстання (*a popular uprising, political revolt*) проти авторитарного правління (*autocratic rule*), нескінченного розбрату і незахищеності (*persistent divisions and vulnerabilities*), безнадійної ситуації, що калічить країну (*a crippling impasse*). Субстанційна ознака “наявність у країні численних нездоланих проблем” каузує інференцію про ймовірність повного краху. Таким чином у дієслова *stagger* розвивається метафоризоване значення “перебувати на межі повного краху”.

Корелят a person with a limp. Метонімічне відношення *place for people* є підґрунтям метафонімічних асоціацій:

Togo is still limping along, throwing up a shambling and comical impression of democracy every few years while the real government is one of clan-based fiefdoms. (The Economist, 7 March 2010)

У наведеному прикладі країна з клановим правлінням концептуалізується як людина, яка має серйозну, часто невиліковну, фізичну ваду. Ознака корелята “кульгавість” імплікує наявність болю, який заважає нормальній ходьбі. Переходячи в іншу предметну сферу, ця фізична вада переосмислюється як перешкода, яку важко або неможливо усунути подібно до того, як рідко людині вдається позбутися кульгавості. Субстантивна метафора *a country is a person with a limp* акцентує неспроможність країни стати демократичною через уряд, який обстоює кланові інтереси, що мотивується таким контекстом: *the real government is one of clan-based fiefdoms*.

Корелят *a corpulent person*. У наведеному нижче фрагменті дискурсу актуалізується субстантивна метафора *reconciliation is a corpulent person*, яка імплікує прототипного носія ознаки, вираженої дієсловом *waddle* – огрядну людину, яка йде важкими кроками, перевалюючись з боку на бік:

This is fortunate, no big panic, no massive clamoring for inquiries, no lingering headlines; Polish-Russian reconciliation is allowed to waddle along for a while yet. (The Economist, 7 June 2010)

У процесі метафоризації дієслова *waddle* ознака “огрядний” переноситься на нову субстантивну базу (політичне примирення), переосмислюючись у відповідності до її природи як “ускладнений, обтяжений”.

Корелят *an unruly pedestrian*. Звернімося до прикладу, який ілюструє метафоричне вживання дієслова *jaywalk*. Критикуючи обструкціоністську позицію Республіканської партії та пасивність Демократичної партії США, автор зазначає:

Both parties are jaywalking and don't feel responsible to work and restore the economy to health except blaming the President. (The Economist, 4 June 2012)

Субстантивна метафора *a party is an unruly pedestrian* імплікує поширені соціальні уявлення про те, що політики часто вдаються до порушення правил політичної гри. Прототипним носієм ознаки, вираженої дієсловом *jaywalk* є необережний пішохід. Переходячи в іншу предметну сферу (діяльність партій), необережність переосмислюється як безвідповідальність; мотиваційним контекстом слугує “*don't feel responsible to work*”. Таким чином у дієслова *jaywalk* розвивається метафоризоване значення “унікати відповідальності”.

Корелят *a somnambulist*. У наступному прикладі дієслово *sleepwalk* актуалізує метафору *policy makers are somnambulists*, у якій відображено пасивність, безініціативність політиків:

After sleepwalking for so long, Europe's policy makers appear to have finally woken up to the need for tax reform. As we reported in this week's print

edition, tax rates are being cut all over the continent... Such reforms are set to reverse the upwards drift in Europe's tax-to-GDP ratios seen since austerity began. Politicians, such as Italy's new prime minister, Matteo Renzi, have realised that taxpayers are fed up with paying ever higher rates. Many politicians also want to use tax cuts to kick-start growth, in order to push Europe off its anaemic growth path. (The Economist, 31 March 2014)

Підсумуємо механізм актуалізації метафоричного значення у дієслова *sleepwalk*. Прототипним носієм ознаки, вираженої дієсловом *sleepwalk* є людина, яка ходить уві сні. Ознака “сомнамбулізм” імплікує “несвідомість”. Переходячи в іншу предметну сферу (політичних лідерів держав), ця імплікація переосмислюється як “пасивність” на основі контекстуальної інформації про те, що впродовж тривалого часу відбувалося неконтрольоване зростання податків (*upwards drift*); асоціатом ознаки “безініціативність” виступає лексема *anaemic*, яка імплікує відсутність енергії та зусиль. Таким чином, метафора *policy makers are somnambulists* містить ознаки, на основі яких виводиться значення метафоризованого дієслова *sleepwalk* – бути пасивним, апатичним, безініціативним.

Розгляньмо субстантивні метафори, у яких корелятами виступають поняттєві сфери, співвідносні з локативними семантичними ролями предикатів переміщення людини. Так, корелят *destination*, співвідносний з фінитивом (*goal*), концептуалізує політичні ситуації (дії, стани) як кінцевий пункт переміщення:

Ostensibly protesting against a gay-pride parade in the city, an estimated 6,000 well-organised thugs, some of them bused in by far-right groups, rampaged through town, attacking police, shops, cars and buses, and setting fire to the headquarters of the ruling Democratic Party ...The authorities should not have allowed the event to go ahead, against the wishes of most Serbs, just to score brownie points with the European Union, which Serbia wants to join.... outsiders are still needed to push Serbs, Bosnians and Kosovo Albanians into sorting out their many problems. Cajoling agreements out of Balkan leaders is necessary, says one diplomatic source, to avoid sleepwalking into new wars in a few years' time. (The Economist, 14 October 2010)

У наведеному текстовому фрагменті актуалізується субстантивна метафора *war is a destination*, яка слугує основою розвитку переносного значення у дієслова *sleepwalk*: Значення метафоризованого дієслова *sleepwalk*, що актуалізується у цьому текстовому фрагменті, дещо відрізняється від наведеного у попередньому прикладі. Так, “несвідомість” – ознака прототипного носія переміщення, яка імплікується дієсловом

sleepwalk – переосмислюється цього разу не як “пасивність”, а як “неусвідомлення можливих наслідків”. Мотиваційним контекстом слугує інформація про те, що уряд Сербії, намагаючись “заробити бали” у Євросоюзу (*to score brownie points*), дав дозвіл на гей-парад, який призвів до громадських заворушень. Автор вважає, що сербів потрібно скеровувати до правильних кроків (“*outsiders are still needed to push Serbs...into sorting out their many problems*”), інакше через кілька років вони потраплять у нові війни, перш ніж усвідомлять це (*sleepwalking into new wars*). Отже, асоціатом “можливих наслідків” виступає фінитив *sleepwalk* “into new wars”. Результатом цих асоціацій є метафоричне значення дієслова *sleepwalk* – *робити щось непомітно для себе, не усвідомлюючи наслідків*. Таким чином, дієслівні метафори є амбівалентними, оскільки притаманні їм імплікації залежать від контексту.

Корелят *location*, співвідносний з локативом (place), концептуалізує політичні ситуації (дії, стани) як середовище переміщення. Звернімося до прикладу, у якому метафоричне вживання дієслова *nose-dive* імплікує субстантивну метафору *the polls are a body of water*, що концептуалізує вибори як водойму, куди можливо пірнати:

His likeness appears on a prominently displayed billboard here promoting infidelity, a reference to his affairs during his first marriage. Headlines nearly every day report on corruption allegations around former ranking officials of his party. His opponents' television commercials warn that he will make deals with criminals to quell the bloodshed from Mexico's drug war. University students have taken to the streets to march against him. Such publicity may be enough to send any candidate nose-diving in the polls. Not here. Despite the bombardment, Enrique Peña Nieto, the target of the attacks, remains the odds-on favorite to win Mexico's presidential election... (The NY Times, 11 June 2012)

Пірнання вниз головою імплікує такі ознаки – висока швидкість, різке занурення на дно, ризик отримати важку травму. Серед цих ознак виділяється “різке занурення на дно” під впливом контексту. Численні компрометуючі матеріали на кандидата у президенти – подружня зрада (*infidelity*), звинувачення колишніх лідерів його партії у корупції (*corruption allegations*), готовність укласти угоду з криміналітетом задля легшого вирішення проблем у країні (*will make deals with criminals*) – можуть відправити його на дно виборчих списків подібно до того, як відбувається пірнання вниз головою у стрімкому піке (*nose-diving*).

Корелят *the starting point of motion*, співвідносний з аблативом (source), концептуалізує політичні суб'єкти, події, явища як початковий пункт

переміщення. Наступний приклад ілюструє метафоричне вживання дієслова *march*, яке імплікує субстантивну метафору *government is the starting point of motion*:

This will not be easy: one Sunni party, the Iraqi Islamic party, has already marched out of the interim government in protest. (The Economist, 10 November 2004)

Корелят *direction of motion*, співвідносний з директивом (direction), концептуалізує зміну як переміщення у певному напрямку, при цьому переміщення назад асоціюється з негативними змінами, а вперед – з позитивними.

Субстантивна метафора *moving backwards is changing for worse* імплікується метафоричним вживанням дієслова *march*:

Honduras continues to march backwards. Gang violence, catalysed by drug trafficking, and weak law enforcement have given Honduras the highest murder rate in the world. (The Economist, 8 March 2013)

Корелят *path*, співвідносний з транзитивом (path), концептуалізує дії людини відносно певної ситуації, явища. Звернімося до прикладу, який ілюструє метафоричне вживання дієслова *tiptoe*:

But if Mr Aquino seems ready to confront the church on this issue, he has tiptoed around a disaster that took place in August after a disgraced former police officer hijacked a tourist bus in Manila. In a bungled rescue attempt, the hijacker killed eight tourists from Hong Kong before he, too, was killed. An official inquiry into the tragedy identified many blunders in the government's handling of the incident, and recommended that criminal or disciplinary action be taken against culpable officials. They allegedly included Manila's mayor, an Aquino loyalist, and the city's police chief – they went out for dinner together just before the gunman went berserk. They also ignored a presidential order to use an elite police commando unit to storm the bus; a local SWAT team was given the job and made a hash of it. (The Economist, 14 October 2010)

Субстантивні ознаки, що асоціюються з дієсловом *tiptoe*, становитимуть основу метафоричного переносу: переміщення навшипиньках імплікує бажання не привертати до себе увагу, а переміщення навколо певного об'єкта – небажання наблизитися до нього. Переходячи в інші предметні сфери, ці імплікативні ознаки переосмислюються під впливом контексту. Отже, президент Філіппін уникає розмов про трагедію, яка забрала життя вісьмох осіб, оскільки виявлено численні помилки у роботі уряду під час рятувальної операції (*many blunders in the government's handling of the incident*). Серед звинувачуваних – прибічник режиму президента (*an Aquino loyalist*), мер Маніли, який проігнорував наказ (*ignored a presidential order*) залучити елітний підрозділ

Таблиця 1

Метафоричний потенціал корелятивних доменів, співвідносних із семантичними ролями предикатів переміщення людини

Семантична роль	Кількість метафоричних вживань	
	абсолютний показник	відносний показник
Area	204	8,4%
Direction	44	1,8%
Goal	466	19,3%
Path	248	10,3%
Person	1296	53,6%
Place	73	3,1%
Source	87	3,6%
Загальна кількість	2418	100%

поліції до визволення заручників. У результаті цих асоціацій виводиться значення дієслівної метафори *tiptoe around a disaster* – намагатися уникати розмов про трагічну ситуацію унаслідок небажання привернути до себе увагу.

Отже, у результаті осмислення фрагментів референтного домена *political activity* у термінах корелятивних доменів, співвідносних з семантичними ролями предикатів переміщення людини, утворюються численні субстантивні метафори, ознаки яких слугують основою формування дієслівних метафор. У таблиці 1 представлено їхній метафоричний потенціал.

Корелят *person*, співвідносний з агенсом, має найвищий метафоричний потенціал. Концептуальні метафори з цим корелятом налічують 1296 одиниць (53,6% від загальної кількості метафоризованих одиниць). Базова метафора *a political subject is a person* утворена шляхом профілювання окремих конститuentів корелята *person*, співвідносного з агенсом метафоризованих предикатів переміщення людини, який ускладнює свою структуру шляхом розширення і набуває таких характеристик: *an unruly pedestrian, a person unsteady on their feet, a person with a limp, a corpulent person, a sick person, a bored person, a somnambulist, a light-minded person, a child, a teenager, a showy person, a soldier*. Корелят *goal* характеризується середнім потенціалом, налічуючи 466 одиниць (19,3%). Найнижчий метафоричний потенціал виявлено у корелята *direction* (44 одиниці або 1,8%), що пояснюється невеликою кількістю синтаксичних конструкцій зі значенням напрямку просторового переміщення.

Висновки. У сучасному медійному дискурсі широко представлено метафори, навантажені негативно-оцінними асоціаціями з психофізіологічними та біомеханічними характеристиками людини, яка переміщується у просторі. Найбільш рекурентними є метафоричні моделі з концептуальними векторами відхилення від природнього стану речей, занепокоєння, агресивності,

непрофесіоналізму, безвідповідальності політиків. Аналіз засвідчує, що у медійних текстах на політичну тематику найвищий метафоричний потенціал виявляють дієслова переміщення людини, значення яких профілюються на фоні субдоменів *emotional state, physical state i leg movements*. Саме ці фрагменти поняттєвої сфери *human locomotion* активують поняття, які найчастіше слугують джерелом метафоричних асоціацій з поняттями, що є релевантними для сфери політики – ефективністю заходів політичного суб'єкта, його поглядами, критичною оцінкою його поведінки, досягненням мети, вибором способів.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у можливості екстраполяції запропонованого нами підходу до вивчення дієслів переміщення людини на інші групи дієслів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гонтаренко Н. М. Лінгвокогнітивне моделювання семантики дієслів просторового переміщення людини в сучасній англійській мові. Дисертація на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук, 10.02.04 «Германські мови». Івано-Франківськ-Львів, 2019. 219 с.
2. Ділай І. Корпусне вивчення потенціалу значення англійських дієслів. *Folium*. Спецвипуск. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 48–53.
3. Жаботинська С.А. Лексичні поля й нелінійна динаміка когнітивних структур. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2011. 52. С. 1–11.
4. Сальтевська М. Ю. Метафоричне втілення концепту КРИЗА у сучасному англійському газетному дискурсі: автореф. дис ... канд. філол. наук. Харків, 2011.
5. Bystrov Y., Tatsakovych U. Metaphorical conceptualization of beauty in Donna Tartt's *The Secret History*: translation perspectives. *Neohelicon*. 2023. 50. P. 687–703.

6. Clark E. V., Garnica O. K. Is he coming or going? On the acquisition of deictic verbs. *Journal of Verbal Learning & Verbal Behavior*. 1974. Vol. 13. P. 559–572.
7. Caballero R. FORM IS MOTION: Dynamic predicates in English architectural discourse. In *Metonymy and Metaphor in Grammar*. 2009. P. 277–290.
8. Caballero R. Manner-of-motion verbs in wine description. *Journal of Pragmatics*. 2007. 39(12). P. 2095–2114.
9. Fauconnier G. *Mappings in Thought and Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
10. Kovalik D. *Verbal Metaphor: The Crossroads of Cognition, Culture and Form*. Oklahoma State University, 2004.
11. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live By*. Chicago University Press, 1980.
12. Maglio P.P., Matlock T. The conceptual structure of information space. *Social navigation of information space* / ed. by Munro A. et al. New York, NY: Springer Verlag, 1999. P. 155–173.
13. Matlock T. The conceptual motivation of fictive motion. *Studies in linguistic motivation* / ed. by Radden G., Dirven R. Berlin: Mouton de Gruyter, 2004. P. 221–248.
14. Özçalışkan S. *Metaphors we move by: A crosslinguistic-developmental analysis of metaphorical motion events in English and Turkish*. University of California, Berkeley, 2002.
15. Ponterotto D. Happiness is moving up: conceptualizing emotions through motion verbs. In *Selected Papers from the 4th UK Cognitive Linguistics Conference*. 2004. P. 265–283.
16. Radden G. Motion metaphorized: the case of coming and going. *Cognitive Linguistics in the Redwoods: The Expansion of a New Paradigm*. / ed. by E.H. Casad. Berlin, New York: Mouton de Gruyter, 1996. P. 423–458.
17. Sandström K. *When Motion Becomes Emotion. A Study of Emotion Metaphors Derived from Motion Verbs*. Lulea: Lulea University of Technology, 2006.
18. Talmy L. *Toward a Cognitive Semantics*. Vol. II. Cambridge, MA: The MIT Press, 2000.
19. Vaghi F., Venuti M. The Economist and The Financial Times. A study of movement metaphors. *Proceedings of the Corpus Linguistics 2003 Conference*. Lancaster: Lancaster University, 2003. P. 828–834.
20. Waliński J. T. *Verbs in Fictive Motion*. Lodz University Press, 2018.
21. Woźny J. Force-motion schemas in metaphors of motion. *Studia Linguistica Universitatis Jagellonicae Cracoviensis*. 2013. 130. P. 351–368.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. The Economist. URL: <http://www.economist.com/> (Last accessed 15.10.2024)
2. The New York Times. URL: <http://www.nytimes.com/> (Last accessed 15.10.2024)